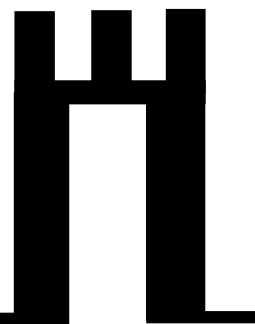

hlásk

ročník XXX, 2019, č. 4

Povrchový průzkum ruin hradu Louka u Olešnice

Jan Večeřa

Autorem předkládaný příspěvek, výsledek podrobného ohledání pozůstatků hradu Louky (okr. Blansko), si neklade za cíl sdělit odborné i laické veřejnosti konečné slovo v diskusi ke stavebním dějinám a podobě tohoto někdejšího středověkého sídla. Autor si je vědom, že předkládaný text není prost problémů interpretačních i jiných. Ruiny hradu Louky však nabízejí několik zajímavých situací, jejichž podrobnější popis si tento příspěvek klade za cíl uveřejnit.

Dějiny objektu a dosavadní stav badatelského zájmu

Protože pozůstatkům hradu Louky se již na stránkách tohoto periodika dostalo pozornosti, pro bližší informace o dějinách a vývoji badání odkazujeme na tuto starší práci.¹⁾

Už v roce 1903 se v edici Vlastivěda moravská, v díle Kunštátský okres, uvádí informace, že se na vrchu „Hradisko“ dochovaly jen skrovné trosky hradu,²⁾ konkrétně snad zbytky brány (?) a východně od ní zástavba. V roce 1920 publikuje J. Zbírál podrobný článek, popisující zejména dějiny hradu a jeho majitelů.³⁾

Základní údaje o zřícenině uvádí ve svých pracích M. Plaček,⁴⁾ který hrad po funkční stránce považuje za středisko od Lomnice odlehlejšího zboží, k němuž patřila zejména Olešnice. Dosud nejobšáhleji se stavebním vývojem hradu zabíral J. Sadílek,⁵⁾ který rovněž upozornil na možnou spojitost mezi tímto hradem a dolováním stříbra nedaleko. Ještě dříve však totéž konstatují autoři zabývající se dolováním v lese Horníci u Rozseče nad Kunštátem.⁶⁾ Informace uvedených autorů pak reflektuje souhrnné stručné zpracování hradů v okrese Blansko z pera M. Koudelky a Z. Hasoň.⁷⁾

Archeologické nálezy datují vznik hradu někam ke konci 13. století.⁸⁾ Hrad označený jako Castrum Lucha vstupuje do psané historie roku 1360,⁹⁾ kdy na něm Procek z Lomnice (1339–1388) zapisuje věno své manželce Hyzle. Je pravděpodobné, že hrad byl tímž rodem i založen. Spolu s hradem se uvádí městečko Olešnice, vesnice Věchnov, Hodonín a Poříčí, ves Louka s hospodářskými dvory a dalším příslušenstvím. Procek byl synem významného muže, Vznaty (II.) z Lomnice, působícího i na nejvyšším moravském zemském postu zemského hejtmána. Lze nadhodit

hypotetickou domněnku, že možná právě Vznata mohl být zakladatelem hradu Louky.

Genealogický „gordický uzel“ rodu Tasovců se prozatím v jediném souborném zpracování celého rodu nepodařilo rozmotat a nejistota v rodových poměrech erbu křídla panuje zejména ve 14. století. Nejinak je tomu i v případě držitelů hradu Louky. Tak J. Zbírál vyvozuje, že Procek po sobě zanechal hned tři syny – Beneše, Vaňka a Čenka.¹⁰⁾ Pakliže by se mohlo zdát, že rod je tímto po mužské linii zajištěn, nebylo tomu tak. Ze tří bratří nikdo nezanechal mužského dědice, pouze Vaněk zplodil dceru. Novější literatura tyto tři osoby ale přiznává Prockovu bratru Jencovi.¹¹⁾

Roku 1392 hrad tedy drží Beneš, Čeněk a Vaněk z Deblína a Lomnice, kteří hradem ručili markrabímu Joštovi.¹²⁾ Z roku 1405 se dovídáme zajímavou informaci, že Procek z Kunštátu, příslušník lysické větve tohoto panského rodu, vedl drobnou soukromou válku proti Čenkovu z Lomnice a nekale si počínal i v okolí hradu Louky.¹³⁾ Příčinu sporu se bohužel nedozvídáme. Brzy po roce 1392 se lomničtí bratři majetkově rozdělili, přičemž hrad Louka s příslušenstvím připadl Čenkovu. Jak bylo uvedeno výše, Čeněk zůstal bez dědice. V roce 1406 pak své zboží (hrad Louka, tři dvory pod ním, polovinu městečka Olešnice, polovinu Bohuňova s rychtou, Dolní a Horní Poříčí atp.) prodává příbuznému Janovi z Lomnice.

Roku 1416 byl hrad odprodán Janu Ozorovi z Boskovic. Po něm hrad drží Vaněk a Beneš, z nichž každý držel půl hradu. Poté se roku 1464 opět připomíná v rukou rodu erbu křídla (pánů z Lomnice). Po roce 1480 hrad získává Pertold z Tvorkova, který jej roku 1496 prodává Vilémovi z Pernštejna. Ještě v roce 1521 je hrad obyvatelný, jak vyplývá z Vilémovy závěti.¹⁴⁾ Roku 1560 se však již připomíná coby pustý.

Popis dochovaných pozůstatků hradu

Poloha hradu – pozůstatky hradu Louky zabírají vrchol solitérního kopce (635 m n. m.) zvaného lidově Hradisko. Název Hradisko se objevuje již na mapách stabilního katastru (1826). Vlastní plocha hradu představuje v jedné ose protáhlý útvar, na kratší západní straně zakončený výrazným skalnatým útvarem se svislými stěnami. Jelikož hrad

stojí na izolovaném kopci, vznikla nutnost jej opevnit po celém obvodu zhruba stejnoměrně. Hrad se nachází v blízkosti zmíněných stříbrných dolů v lese Horníci a je úkolem dalšího bádání potvrdit vztah hradu k dolování.

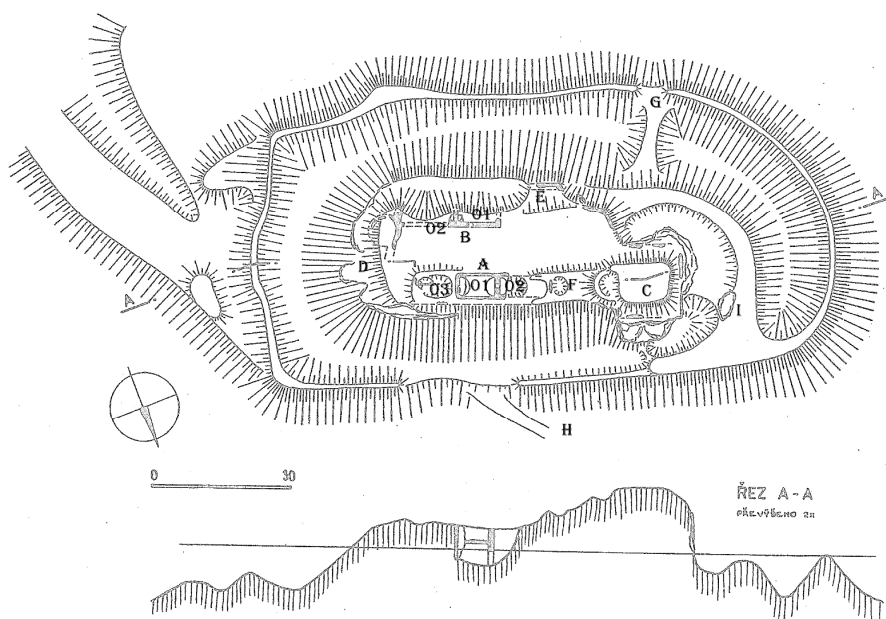
Protáhlé staveniště v podstatě neumožňovalo rozvinout jinou zástavbu než obvodovou. Na jakékoli úvahy o stavebníkově či na hledání analogií v soudobé hradní architektuře nemá tato skutečnost vliv. Stavebník využil skalnatých výchozů a v rámci severní stavby do nich zahloubil sklep, nepochybně tímto získal jeden z prvotních zdrojů stavebního materiálu vedle kamenů z hloubeného příkopu, čímž byla obecně výstavba hradu zahajována.

Severní stavení (obr. 1 – budova A, obr. 2) představuje částečně podsklepenou budovu patrně tříprostorové dispozice. Nadzemní konstrukce této stavby se dochovaly ve velmi torzovitém stavu oproti suterénu. Sklep byl vložen do vysekaného prostoru ve skalním podloží. Dochovaný suterén budovy je dnes dvouprostorový, v celistvosti se zachoval delší východní díl (obr. 1, budova A, č. 01), na nějž na západě navazuje plynule další část (tamtéž, č. 02), bohužel z větší části zavalená.

Suterén č. 01 (srov. půdorys) byl přístupný pouze z prostory č. 02 (obr. 3: D). Klenba je valená téměř půlkruhového profilu, ve vrcholové části poněkud stlačená. Je vystavěna z lomového kamene, resp. užších deskovitých kusů, posazených „na ostro“ (obr. 3: A). Obě čela klenby tvořila podporu konců bednicích desek šalování (obr. 3: C). Po nich zůstaly v ploše kápě klenby charakteristické otisky v maltě. V otiscích jsou čitelná místa spojů navazujících desek. V těchto místech vznikla dočasná podpora bednicích desek, která probíhala po celé křivce klenby.

Způsob výstavby klenby byl tedy zhruba následující: po vyždvižení podpůrné konstrukce (vyzděná koncová čela včetně tří příčných podpor v délce klenby) pro desky šalování, vytvářející požadovaný tvar klenby, byla na tuto konstrukci aplikována bohatá vrstva malty. Do ní byly kladeny klenáky. Klenba je zděna na jeden „šár“. Podélné podpůrné zdívo klenby tvoří kamenná plenta přisazená k odtesané skále.

V jižní podélné zdi se zřetelně objevuje mělký ústupek mezi svislým zdívem a klenbou, který bývá na jiných lokalitách interpretovaný jako podpora pro konstrukci bednění. Na severní straně tento ústupek přítomen není. Popsaný ústupek mohl spíše vzniknout tak, že se vyždílo podpůrné svislé zdívo a poté na něj nasedla pata klenby. Požadované rozpětí klenby však nemuselo vždy respektovat líc podpůrných zdí, a tak vznikl onen ústupek. Nosná zeď tedy mohla být vyžděna záměrně širší, aby na ni klenba bez problémů dosedla. Obě podélné zdi suterénu pod klenbou jsou pouze cca 24 cm mocné, jde tedy spíše o zděnou plentu před skalním masi-

Obr. 1: Hrad Louka – půdorys podle M. Plačka (první cit. v pozn. 4, s. 360, označení doplnil autor).

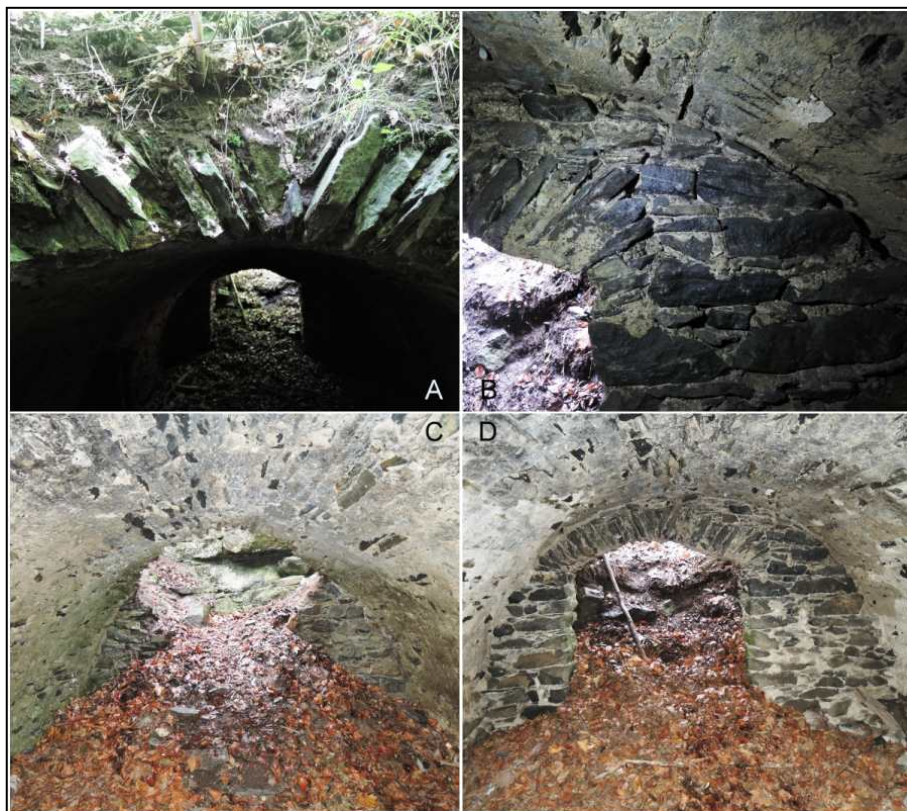
vem. Ostatně nebylo třeba budovat mocnější podporu, protože zatížení klenby spolehlivě zadržel blok skalního podloží. Kaverna v severní zdi rovněž odhaluje záměrné přitesání skály pro snazší založení zdi.

Západní čelo opět sloužilo jako koncová podpora desek šalování (obr. 3: B, D). Obsahuje prostý, poněkud rozměrný průchod (164 cm široký). Tento fungoval jako jediný vstup do suterénu a jeho dimenze naznačují skladovací funkci. Průchod je klenutý segmentem, beze stop kapsy pro závoru. Neomítnutá zeď (pravděpodobně nikdy nebyla pokryta omítkou) umožňuje detailní sledování techniky zdění. Základní řádky tvoří rozměrnější kusy lomového kamene, meziprostory a spáry jsou šibrovány drobnými placáky.

Obr. 2: Hrad Louka – pozůstatky severní budovy, pohled od západu (foto autor 2016).

Suterén č. 02 – v prostoru č. 02 nevytváří výše popsaná dělicí zeď oporu pro bednicí desky, ale naopak rovný líc, prolomený pouze zmíněným vstupem do suterénu č. 01 (obr. 5). Tato situace je způsobena jinou niveletou podlahy. Prostor č. 02 byla opět završena klenbou posazenou výše než v případě sklepní místnosti č. 01 (obr. 4, 5). Výběh klenby v jižní zdi nasedá na skalní podloží a na spáru přiléhá ke zmíněné dělicí zdi mezi suterény. Nad patou zříceného klenutí lze sledovat líc svislého hrubě lícovaného zdíva, tvořený

Obr. 3: Hrad Louka – sklepní prostora severní budovy: **A** – „řez“ konstrukcí klenby završující suterén (pohled od východu); **B** – západní čelo suterénu s detaily šalování klenby; **C** – dochovaný suterén severní stavby (pohled od západu), probourávka dnes slouží k přístupu; **D** – západní čelo suterénu (od východu) s rozměrným vstupem (foto autor 2016).

však jen několika řádkami kamenů. Délku prostory nelze vzhledem k závalu ze západní strany určit. Zajímavá nálezová situace se nachází v jihovýchodním rohu této prostory (obr. 4). Těsně nad patou klenby je možno sledovat svislou spáru, velmi pravděpodobně hranu dřívější špalety, která se směrem do interiéru rozšiřovala. Napovídá tak možné přítomnosti staršího otvoru, jehož levá špaleta se nedochovala. Zazdívka tohoto otvoru je hrubá a nelícovaná a svým charakterem vylučuje pohledové uplatnění v interiéru. Superpozice klenby s otvorem tak vede k interpretaci druhotného vložení klenby do této prostory. V souvislosti se zaklenutím byl zazděn i starší otvor. Hrubá nelícovaná zazdívka byla situována v prostoru záspy nad klenbou. Zmíněný zazděný otvor postrádá nejenom levou špaletu, ale také parapet i stopy po záklenku (horní část je odbouraná). Parapet mohl zaniknout v souvislosti s vysekáním patky pro zaklenutí.

Tato nálezová situace je důležitá z toho důvodu, neboť poskytuje informaci o stavebních etapách v průběhu života hradu. Je možné, že jde o změnu ve stavebním „plánu“, čemuž by nasvědčovala absence stop po nadpraží zazděného otvoru. Nutno ještě v rámci vztahů jednotlivých úseků a částí zdiv podotknout, že dělicí zeď mezi suterény na spáru přiléhá k obvodové zdi přízemí (jižní), v níž se popisovaný otvor nachází. Relativně nejstarší je tedy jižní obvodová zeď přízemí se zazděným otvorem, následuje dělicí zeď a řadu zakončuje relativně chronologicky nejmladší vložená klenba. Lze nabídnout tuto variantu interpretačního modelu – po vyzdění obvodové zdi s připravenými konstrukčními otvory došlo k dílčí změně „stavebního“ plánu, starší okenní

otvor byl zrušen, v jeho místě k obvodové zdi přilehla dělicí příčka a následně nato proběhlo zaklenutí místnosti.

Přízemí nad prostorou č. 01
– z této prostory se dochovaly drobné pozůstatky na východní a severovýchodní straně severní stavby. Z jižní zdi (obr. 6) vyrůstá náběh valené klenby. Úsek této klenby (pata) je dlouhý zhruba 2 m, končí lícem přímé špalety otvoru (pravděpodobně vstupu z nádvoří). Pata klenby se nachází téměř těsně nad vrcholnicí zaklenutí suterénu č. 01. Podlaha přízemí tedy byla tvořena zásypaním klenby. Ve všech zdech, pokud lze usuzovat, postrádáme kapsy pro podlahové trámy, fošny podlahy však mohly spočívat na ústupcích ve zdivu (jeden takový dochován při severní zdi). Zmíněný otvor na jihu byl prostý, prolomený v 90 cm tlusté nádvorní zdi, beze stop po uzavírání závoru. Na vnější hraně vstupu je možné sledovat ozub po kamenném ostění. Rabovací výkop část takového pískovcového ostění také odkryl.

Na protější severní straně (obr. 7) se dochovala vyzděná „lavice“ pro založení klenby. Pod patou klenby, resp. vyzděným připraveným výběhem, se nachází patrně další ústupek ve zdivu, nicméně situace je znečištěna přítomností záspy. S otazníkem se jedná o ústupek pro fošny podlahy nad zásypaním klenby suterénu č. 01.

Obr. 4: Hrad Louka – prostora 02 v přízemí severní stavby (pohled od severu): **1** – zazděné okénko (?) v nádvorní zdi; **2** – výběh mladší klenby; **3** – zeď mezi touto místností a sklepem (č. 01); **4** – zdivo pod klenbou nasedající na upravený skalní útvar; **5** – hrubě lícované zdivo nad klenbou (foto autor 2016).

Obr. 5: Hrad Louka – detail dělicí zdi mezi suterény č. 01 a 02 severní budovy od západu (foto autor 2016).

Obr. 6: Hrad Louka – přízemí středního dílu severní budovy, jihovýchodní kout se špaletou nádvorního vstupu (od severozápadu): 1 – špaleta vstupu z nádvoří s výběhem klenby; 2 – zbytky valené klenby přízemí; 3 – východní zeď středního dílu přízemí; 4 – místo zřícené klenby suterénu č. 01 (foto autor 2016).

Obr. 7: Hrad Louka – severní zeď středního dílu přízemí (od jihu): 1 – svislé zdivo pod klenbou, patrně svázané s obvodovou hradbou; 2 – zbytky výběhu valené klenby; 3 – drobný ústupek ve zdivu snad určený k položení podlahových fošen; 4 – východní zeď středního dílu přízemí (foto autor 2016).

Severní zeď prostory přízemí je vnitřním lícem obvodové hradby. V případě východní zdi je možno doměřit její tloušťku – 100 cm. Šířka prostory (severo-jihní rozměr) pak dosahuje hodnoty cca 445 cm.

Východním směrem od této místnosti se nachází reliéfní stopy snad další části severního stavení (prostor č. 03). Tato prostora, vymezená jen nevysokou hrázkou, ukrývající patrně zbytky zdiva, nebyla podsklepena a je otázkou, zda nebyla připojena k severní budově dodatečně. V prohlubni po místnosti byla objevena cihla o výšce 6 cm a šířce 13 cm, zcela identické cihly se objevují v rámci jižní budovy, organicky zazděné v jinak lomovém zdivu.

Jižní stavení (budova B) – vzhledem k odlišnému druhu staviva (opět lomový kámen, ale zcela jiného druhu a zabarvení) soudí J. Sadílek, že jde o objekt mladší, dodatečně vložený. Velice pravděpodobně však nebude jižní budova od budovy severní výrazněji časově vzdálená. Odlišnost zdícího kamene není kritériem pro úvahy o jejím druhotném původu, neboť v případě severní budovy se dochovaly zejména spodní konstrukce (sklepy), budované z materiálu získaného úpravou staveniště. Naproti tomu z jižní stavby pozůstalo výrazné nadzemní torzo zděné z materiálu již získávaného v okolí. Poloha budovy nad přístupovou cestou byla strategická a její časný vznik je tudíž značně pravděpodobný. Navíc pro tuto budovu ponechává průběh hlavní obvodové hradby místo; jak jinak si vysvětlit založení hradby nížko v těle výrazného svahu a nikoli na jeho temeni.

Jedná se o minimálně dvouprostorovou hloubkově orientovanou budovu, přizděnou k obvodové hradbě na spáru (obr. 9: D). Sporé pozůstatky odvážně založené hlavní hradby se nacházejí v prudkém svahu po jižním boku jádra. Hradba byla zděna z místní tmavé horniny. Podle polohy pozůstatků obvodové hradby lze odhadnout i šířku jižní budovy na 5–6 m. Poloha jižní hradby nikoli na hraně terénního útvaru, ale ve svahu pod ní, se liší od hradby severní, sledující tento terénní zlom. Zřejmý je tak záměr získat alespoň nějaké místo pro další budovu, určenou snad mimo jiné k obraně přístupové cesty.

Z jižní stavby zůstal pouze dílčí úsek nádvorní zdi (obr. 9: A) s výběhy příčných zdí (obr. 8: D). Jižní bok stavby, sestupující do svahu, zanikl úplně.

Základní stavební řádek je opět vyzděn z větších kamenů, nad nimiž probíhají vyrovnávací vrstvy z placáků. Technologické pásy oddělené tlustšími vrstvami malty nejsou patrné. Tato budova byla zděna pomocí lešení, po němž zůstaly drobné (průměr kolem 10 cm) kruhové kapsy ve zdivu (vzdálené od sebe vertikálně 140 cm). Kapsy až na jedinou výjimku neprocházejí skrz zdivo, lešení tedy využilo svislých štenýřů (obr. 9: B).

Vnější severozápadní nároží stavby je jediné ve větším rozsahu dochované (obr. 8: B). Je armované rozměrnými pravidelnějšími kusy kamene. V jeho spodní části se otvírá poněkud pravidelná vybourávka. Může se jednat o absenci armovacích kamenů, nebo o vytržený nákolník.

Prostora 01 jižní stavby je dlouhá více jak 7,5 m. Tloušťka nádvorní zdi kolísá mezi 90–110 cm. V severozápadní části se nachází pozůstatky jakési „lavice“ při nádvorní zdi. V její maltě se rýsují otisky plochých dřev. Může jít o založení klenby či pozůstatek sedilia (?). Západní zeď této místnosti totiž skutečně prolamovalo okno směřující do prostoru vyústění přístupové cesty (obr. 9: C).

Do místnosti vede z nádvoří vstup. Při jeho vnějším nároží se rýsuje pravidelně vyzděný ozub po ostění téměř čtverukového tvaru (obr. 8: A). Absence uzavírání pomocí závory je pro jižní budovu charakteristická.

Obr. 8: Hrad Louka – pozůstatky jižní budovy: **A** – část nádvoří zdi s ozubem po ostění prostory č. 01 (od severozápadu); **B** – severozápadní nároží jižní budovy s pravděpodobně vytrženým nákolníkem, napravo málo zřetelné pozůstatky okna směřujícího k bráně hradu; **C** – výběh klenby v prostoru č. 02 (od východu) a dělicí zeď s prostorou č. 01; **D** – dělicí zeď mezi prostorou č. 01 a č. 02 se špaletou průchodu a ozubem po ostění, napravo výběh klenby prostory č. 02 (foto autor 2016).

Z prostory 02 zbylo jen severozápadní nároží. V nádvoří zdi se opět rýsuje polovina vstupu, směrem k východu je budova zcela destruovaná. Tato přízemní místnost se od sousední (č. 01) liší zejména přítomností klenby, po níž zůstal při severozápadním rohu výběh (obr. 8: C). Nad klenbou se nachází jen zhruba lícované zdivo. Jižní stavba pokračovala až k hradbě (?) na východě, kde je patrný její relikt.

Západní objekt na nejvýše položeném místě staveniště (objekt C) hradu budí dodnes rozpaky. Díky dominantní poloze šlo doajista o stěžejní objekt celého hradu. Ironií osudu je, že právě stavební podobu tohoto stavení známe v podstatě nejméně ze všech známých staveb hradní dispozice. Víme, že zabíral výrazný skalní útvar na západě staveniště se svislými skalními stěnami a že západní stěnu skaliska částečně obezdil. Podle M. Plačka¹⁵⁾ šlo o věžový palác o rozměrech 16 x 13 m.

Z objektu se zachovaly úseky severního a jižního líce včetně jádrového zdiva na západní straně. Na jihu lze dobře sledovat lehce rozšířený „předzáklad“ (šířka 12 cm). Stavivo tvoří stejný místní tmavý druh kamene jako u severní budovy a obvodové hradby. Východní zakončení objektu v terénu není čitelné, jistý dojem nároží budí lehká terénní hranka v těchto místech. Povrch skaliska je v současné době plochý, beze stop nadzemních konstrukcí. Pouze ve východní části předpokládaného rozsahu objektu se rýsuje nápadná, oproti vrcholu níže položená prohlubeň (destrukcí zkrácené roz-

měry cca 3 x 2,5 m), související snad se vstupním prostorem ze strany navazujícího areálu jádra hradu.

Pod západní zdi budovy se nachází několik kompaktních bloků zdiva (na půdorysu písmena I), které evidentně pocházejí z popisovaného západního objektu. Přítomnost celistvých bloků zdiva napovídá o možnosti jednorázového zániku (záměrná destrukce prostřednictvím lidského faktoru či přírodní havárie).

Obytnou funkci západní stavby podporují nálezy kachlů v režném provedení (pod severozápadním nárožím objektu).

Obvodové opevnění se obecně dochovalo ve velmi torzovitém stavu. Patrné jsou víceméně jen pozůstatky těsně nad zemí.

Relativně věrohodně lze sledovat průběh obvodové hradby na jihozápadě dispozice, kde se dochoval původní líc, byť v rozsahu jen několika vrstev kamenů. Poměrně zřetelná jsou zalomení hradby, kopírující trajektorii terénu. Skrz jihozápadní část opevnění hradu v současné době vede recentní přístupová cesta (poloha G na plánu).

Na jižní straně jádra hradu dosud stojí zbytky tarasních zdí. Prostor za vnitřním lícem tarasů byl dosypáván během zdění hlinito-kamennou výplní, o čemž svědčí otisky v maltě. Úseky zdí založených ve svahu a nikoli přímo na skále se nedochovaly. Nejlépe dochovaným tarasem je z jižní linie lehce předstupující úsek, který interpretujeme jako podezdívku brány, vysunutý zhruba 5 m před obvodovou hradbu jižního boku hradu.

Jak bylo již výše konstatováno, existenci brány směřující do vlastního jádra hradu předpokládáme na jižním boku (poloha E). M. Plaček naproti tomu počítá s branským objektem na východě areálu. Důvodů, proč bránu situovat na jižní stranu, vznášíme několik. Předně vinutí přístupu z této strany umožňuje plynule stoupající terénní hrana, která je na svém vrcholu ukončena rozšířením, neseným výše zmíněnou tarasní zdi. Takto vedený přístup do hradu je z hlediska možné kontroly výhodný, neboť příchozí míjel delší úsek jižní fronty hradu, odkud mohl být snáze kontrolován z jižní budovy. Vyústění přístupové cesty tedy předpokládáme v asi 5 m vysunutém výběžku z jižní fronty jádra hradu. Zbytky amorfního zdiva patřícího hradbě východně právě o 5 m ustupují dovnitř jádra hradu a vytváří prostor pro tuto cestu. Nástup na zmíněnou terasu vedl přímo ze dna příkopu. Další indicie pro tuto rekonstrukci jsou uvedeny v rámci pojednání o vnějším opevnění.

Obvodová hradba na severním boku vzala zcela za své. Z terénního reliéfu je pouze patrné, že hradba sledovala v linii hranu staveniště, nebyla tedy založena níže ve svahu jako v případě jižní a východní fronty. Pokud by vnitřní líc severní hradby tvořil zároveň stěnu přízemí severního stavení, pak by se dala tloušťka hradby odhadnout i na cca 190–200 cm. Nutno dodat, že severní strana hradu je nejohroženější z hlediska obrany. Není vyloučeno, že se zhruba uprostřed délky severní fronty opevnění nacházel zpevňovací prvek ve formě např. věžice, čemuž nasvědčuje přítomnost výraznějšího suťového kuželu.

Sporné a interpretačně zajímavé pozůstatky zdí se dochovaly na východní straně jádra hradu. V podstatě všemi dosavadními autory, pojednávajícími o hradu Louce, je do těchto míst situována věž/věžice o průměru 7 m,¹⁶⁾ a to především pro mělkou oblou vypnulínu na vnitřním líci kamené zdi (mocné 143 cm), zákonitě interpretované autory jako

Obr. 9: Hrad Louka – detaily jižní budovy jádra hradu: **A** – dochovaný vnější líc nádvoří zdi jižní stavby (od severu); **B** – detail kruhové lešeňové kapsy v nádvoří zdi; **C** – interiér prostory č. 01 od východu, vpravo nádvoří zeď s patrnou „lavičí“ při zemi, vlevo výběh západního čela budovy s nepatrnými pozůstatky okna směřujícího k bráně; **D** – detail styku jižní budovy (č. 2) a obvodové hradby (č. 1) v příkrém jižním svahu pod jádrem hradu. Bílou linkou je naznačena spára mezi oběma konstrukcemi, pohled od západu (foto autor 2016).

zdi obvodové (obr. 10). Tohoto místa si povšimneme blíže, protože jeho interpretace bude mít vliv na rekonstrukci podoby východní části hradu. Kruhová oblina je s navazující zdí plně provázaná. Zdicím materiálem je opět místní tmavý kámen, technika zdění se neliší od ostatních partií hradu (zdění na minimální spáru, šíbrování, bez vyrovnávacích vrstev). Maximální rozměr vydutí dosahuje pouze cca 40 cm před líc. Níže k oblíně přiléhala jižní budova jádra hradu. Vysunutá část domnělé věže nevykazuje příliš mnoho prostoru pro interpretační jistotu. Průzkumem se však podařilo identifikovat velice sporé pozůstatky lícového zdiva, které dosud autoři, zabývající se hradem Loukou, neinterpretovali (poloha D). Díky okolnímu terénu a vzhledem k navazující zástavbě v jádře zde nepředpokládáme přítomnost brány. Zhruba 10 m pod výše zmíněnou zdí s vypnulínou se totiž nachází zbytky přímého líce jiné zdi. Buď se jedná o zbytek zdi parkánové, nebo podle našeho názoru spíše východní část jádra zabíral jakýsi pandán k západní věžové stavbě. Strategický význam tohoto východního bodu tkvěl zejména v kontrole přístupové cesty. Pakliže by uvedená hypotéza platila, existence flankovací věže/věžice je vyloučena.

Nabízíme k diskusi jinou interpretační variantu, byť nadále pouze teoretickou: uvedený úsek zdi s oblínou nepovažujeme za hlavní obvodovou hradbu hradu. Naopak pod jejím východním bokem předpokládáme existenci do svahu vysunuté budovy, jejíž součástí jsou i pozůstatky domnělé

věže/věžice. Pozornost si v tomto smyslu zaslouží právě ona zmíněná oblina zdi. Jako vnitřní plášť věže, předstupující pouhých 40 cm před vnitřní líc navazující zdi, je v podstatě konstrukční zbytečností. Navíc věž/věžice v této poloze nemá co flankovat, pakliže polohu brány uvažujeme na jiném místě a níže pod ní se nacházejí další zděné konstrukce. Předstupující, tedy flankovací článek opevnění by měl větší opodstatnění jako součást delšího úseku hradby a zcela na jiném místě. Nabízíme domněnku, že oblina, nacházející se v rohu mezi dvěma budovami (východní ve svahu a jižní stavba, která dosahovala až k této zdi), představuje relikty spíše točitého schodiště, přesahujícího mělkým úsekem svého pláště do nádvoří. Hlavní hradba by pak probíhala v souladu s jižním průběhem níže ve svahu a obepínala by další, dosud neznámou a neuvažovanou stavbu na východě. Jádro hradu by tak získalo podobu dvouvěžové dispozice s mezi-lehlou zástavbou.

Posledním objektem, který lze v jádře hradu v terénních reliktech zjistit, je prohlubeň – objekt F. Nachází se v ose mezi severním stavením a objektem na západě (poloha C), tvoří tak téměř

jednotlivou linii zástavby. O stavebním provedení, podobě a účelu prohlubně nelze vyslovit žádný závěr. Starší práce do těchto míst situují cisternu, což je na základě pozice prohlubně nepřesvědčivá interpretace.

Vnější terénní opevnění – jádro hradu obíhá v celé délce příkop a vnější val, oba tvoří základní prvky vnějšího opevnění. Koruna valu je místy zpevněná zídka (patrně pojenou maltou).

Pod východním bokem jádra, v jihovýchodním ohbí příkopu, se nachází přitesaná skála, patrně půjde o místo blíže neznámé budovy. Na severovýchodě se val rozšiřuje na 6 m (šířka koruny).

Jihozápadní ohyb příkopu je novodobě zavezen navážkou, zapojující se do plynulého návštěvního přístupu do hradu. I těleso valu je v těchto místech překopáno. Val je po jižním boku dochován ve vysokém torzu, jeho úzkou korunu zpevňovala zídka. Na vnitřní straně je val lemován hlubokým příkopem s hrotitým dnem. Jižní bok je tímto velmi dobře chráněný.

Severní val je završen úzkou korunou, nedaleko od severovýchodního ohbí se nachází další výraznější deprese (délka 3 m), za níž se val v délce asi 13 m vytrácí a poté opět pokračuje coby navršené těleso s úzkou korunou a četnou kamennou drtí na povrchu. Příkop po severní straně je poměrně mělký a zasutý destrukcí z hradu. Na severozápadním

Obr. 10: Hrad Louka – vnitřní líc východní zdi jádra hradu s lehkým vydutím evokujícím někdejší přítomnost věže/věžice, pohled od severozápadu (foto autor 2016).

Obr. 11: Hrad Louka – vstup cesty do hradu skrze vnější opevnění v jeho severovýchodním průběhu (pohled od východu): 1 – přerušení valu pro přístupovou cestu; 2 – okružní val na severní straně; 3 – příkop (foto autor 2016).

ohbí se val napojuje na jakýsi vnitřní široký násep, vinoucí se kolem západní strany skaliska, nesoucí zbytky výše popsané západní budovy. Vzniklá plocha byla bezpochyby vhodná pro nutnou provozní či hospodářskou zástavbu pro níž v jádře hradu nebylo místo. Dokládá to i posunutí okružního valu dále na západ.

Západní úsek představuje vhodnou část ke studiu podoby vnějšího opevnění, neboť díky své větší vzdálenosti od jádra hradu není jeho podoba znečištěna přítomností suti. Val je v tomto úseku poměrně vysoký, lemující asi 5 m hluboký příkop se strmými boky a hrotitým dnem. Na úzké koruně valu se dokonce in situ dochovaly líce zídky, která korunu zpevňovala. Úzká koruna valu umožňovala nést pouze maximálně plot či podobnou formu ohrazení.

Průběh přístupové cesty – cesta pravděpodobně přicházela k hradu od severu po úbočí (obr. 11). Severní strana hradního areálu není od okolí tak převýšená jako jižní, přístup odsud je logický. Cesta pravděpodobně vstoupila do příkopu v místech absence valu (jehož konce byly zpevněny kameny, poloha H na plánu), obešla východní bok jádra s uvažovanou budovou, poté stoupala podél jižní strany vlastního hradu, kde zhruba v polovici délky jižního boku jádra prošla vysunutou branou. Tento průběh cesty mohl být posádkou hradu výhodně kontrolovatelný. Snad není náhodou, že byla brána vsazena do hradby na nejchráněnější jižní straně jádra hradu, která je nejméně přístupná z exteriéru a za valem, zakončeným nadto jistě plotem či palisádou, byla pohledově skrytá. Brána a cesta by mohla být chráněna

právě jižní vestavěnou budovou, v jejíž západní krátké zdi předpokládáme okno/střílnu, kontrolující/postřelující prostor vyústění cesty do nádvoří. S tímto pozorováním by korespondovala i pravděpodobná přítomnost nákolníku vsazeného právě do severozápadního nároží jižního stavení.

Interpretace

Zmíněný popis pozůstatků hradu Louky nám mezerovitě poodhaluje dřívější podobu tohoto sídla. Pravděpodobně jde o dvoupólovou dispozici s obytnými věžemi (?) uzavírajícími východní a západní bok jádra hradu (není vyloučeno, že část staveb tvořily dřevěné konstrukce). Podélné úseky jádra zabraly úzké budovy, na nádvoří pravděpodobně zůstal jen minimální prostor. Zástavbu jádra doplňovala stavba plnící funkci vodního zdroje. Brána se nacházela na nejchráněnější jižní straně. Celek jádra obíhal příkop a val, zpevněný zídou, opatřenou snad opevněním lehké konstrukce. Hrad postrádá klasické předhradí, nejnutnější provozní a hospodářské budovy byly jistě vloženy do příkopu hradu. Otázkou je, jakou měrou a zda vůbec se do funkce hospodářského zázemí hradu zapojovaly dvory v okolí Louky.

Dolování v nedalekém lese Horníci se v písemných pramenech ponejprv odrazilo roku 1350 a pracovat se tu mělo až do husitských válek.¹⁷⁾ Zmíněného roku 1350 zapisuje Jenec z Lomnice Smilovi z Kunštátu osadu Rozseč s výjimkou dolů na stříbro. Zdejší dolování, jakož i výstavba hradu Louky tedy probíhalo v režii pánů z Lomnice. Již dříve bylo konstatováno, že protáhlé panství rodu erbu tří vrchních pruhů bylo územně limitováno právě sousedním panstvím rodu erbu křídla.¹⁸⁾ Pakliže by se potvrdila přímá souvislost vzniku hradu Louky s nedalekými důlními pracemi, nabízí se k úvaze možnost, že hrad Louka měl zdejší dolování zabezpečit před výbojnými Kunšáty, jejichž panství se nacházelo „nebezpečně“ blízko. Prozatím nemáme doklady o případných hutnických výrobních procesech v areálu hradu¹⁹⁾ a není vyloučeno, že případný archeologický výzkum něco podobného potvrdí, proto také lze prozdůlnímu provozu bezpečí. S ryze správní funkcí hradu není v rozporu ani absence klasického předhradí (stejně jako např. u Hamrštejna) i nepoužívání názvu hradu v predikátech v období 14. století. Pokud je autorovi známo, po Louce jako sídle se psal až Jan Ozor z Boskovic, jenž hrad získal v roce 1416. Hrad Louka by se tak podobal například nedávno publikovanému hradu Hamrštejnu,²⁰⁾ tedy jednoduchá nečleněná dispozice bez předhradí, mající specifické funkční poslání. Relativně podobná situace se nachází i na nedalekém Zubštejně, J. Sadílkem rovněž spojovaného s těžbou stříbrných rud v údolí řeky Svratky.²¹⁾ Máme na mysli podobné utváření hradních staveb, dimenze zdí a blízkost těžebních areálů. V případě hradu Louky je vazba na cestu a les Horníci (vzdušnou trasou cca 1,5 km vzdálený) zcela zjevná. K této cestě, obcházející hrad z jižní strany, se pak jako ulicovka přimyká stejnojmenná obec Louka.

Poznámky: 1) Sadílek, J.: Hrad Louka u Olešnice na Moravě, Hláška – zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka VI/1995, s. 8–15. 2) Tenora, J.: Vlastivěda moravská. Kunštátský okres. Brno 1903, s. 105. 3) Zbírál, J.: Hrad Louka na vrchu Hradisku u Olešnice, Selský archiv 13/1920, s. 32–39, 62–72. 4) Plaček, M.: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha 2007, s. 359–360; Plaček, M.: Hrad v horním povodí Svratky. In: Archaeologia histo-

rica 11. Brno 2007, s. 197. **5)** Citace v pozn. 1. **6)** Sadílek, J.: Hrad Bukov – Lísk. Historie, původ a význam hradu mezi obcemi Bukov a Střítež. Žďár nad Sázavou 2014, s. 109; Stránský, K. – Janová, D. – Kavička, F. – Hoch, V. – Stránský, L. – Sekanina, B.: Dolování olovno-stříbrných rud v Rozseči nad Kunštátem, Hutnické listy LXIV/2011, č. 2, s. 93. **7)** Koudelka, M. – Hasoň, Z.: Hradky okresu Blansko. Boskovice 1997, s. 37–38. **8)** Doležel, J.: Nálezy z vrcholného a pozdního středověku severozápadní Moravy v letech 1979–1983 (okr. Blansko, Brno-venkov a Tišnov). In: Přehled výzkumů 1983. Brno 1985, s. 82. **9)** Chlumecský, P. – Chytil, J. – Demuth, K. – Wolfskron, A. (ed.): Moravské zemské desky I. řady olomoucké 1348–1466. Brno 1856, s. 34. **10)** Základní údaje o jednotlivých osobách, nebude-li uvedeno jinak, pochází z práce cit. v pozn. 3, s. 37. **11)** Např. Šťastný, P.: Lomnice a její páni (od počátků do

roku 1566). In: Lomnice – příroda, historie, osobnosti, památky. Tišnov 2006, s. 63. **12)** Citace v pozn. 3, s. 38. **13)** Plaček, M. – Futák, P.: Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu. Praha 2006, s. 414. **14)** Dvorský, F. (ed.): Listář pana Viléma z Pernštejna z let 1307–1521. In: Archiv český XVII. Praha 1899, s. 74. **15)** Citace v pozn. 4. **16)** První cit. v pozn. 4, s. 360; citace v pozn. 8, s. 67; citace v pozn. 1, s. 10. **17)** Druhá cit. v pozn. 6, s. 89. **18)** Citace v pozn. 1, s. 12. **19)** Druhá cit. v pozn. 6, s. 94. **20)** Tišerová, R. (ed.) – Kudrnovský, M. – Peřina, I. – Švejnoha, J. – Veselá, R.: Hamrštejn. Minulost, přítomnost a budoucnost zříceniny hradu. Liberec 2010, s. 45, 63. **21)** Sadílek, J.: Zubštejn (hrad). Stavebně historický průzkum (nepublikováno, uložen v Městském muzeu v Bystřici n. Pernštejnem). 2008, s. 47.

Kumburk – nová vyhlídka a oprava úseku hradby u první brány

Tomáš Šimůnek – Martin Vaistauer

První vyhlídkou, ze které se poutníci nadšeně rozhlíželi do zdejší malebné krajiny, byla polozříčená věž hradu Kumburk (642 m n. m.; okr. Semily). Z její rozeklané pískovcové koruny (ohrazené dle starých vyobrazení hrubými trámy) se návštěvníci kochali výhledem už někdy mezi lety 1840 (vyhlídka zřízena hrabětem z Trautmannsdorfu) až 1875 (zánik části horního dílu velké kumburské věže po úderu blesku). Romantický badatel F. A. Heber situaci popsal takto: „Schodiště zřízené teprve před třemi lety nás zavedlo k nejvyššímu cimbuří této strážní věže, sroubenému z velkého trámu, a my jsme měli před sebou výhled, který nemohlo popsat žádné pero“.¹⁾

Nová vyhlídka na věži hradu Kumburk (foto T. Šimůnek 2018).

Vyhlídka

Dřevěná vyhlídková plošina na zřícenině hradu Kumburk byla vystavěna Sdružením pro záchranu hradu Kumburku závěrem roku 2002. Před její výstavbou však bylo nutno provést záchranné práce většího rozsahu přímo na silně narušené konstrukci velké věže. Došlo prioritně k obtížné opravě částečně zborcené valené klenby, k jejímu následnému zpevnění a odizolování. Teprve po vykonání těchto velmi náročných prací mohla následovat výstavba dřevěné konstrukce nové vyhlídky, která se zanedlouho stala

značně vyhledávaným turistickým bodem malebné severovýchodní oblasti Českého ráje. Díky velmi solidní průběžné péči vydržela první kumburská vyhlídková dřevěná plošina ve zdejších drsných podhorských podmínkách dlouhých 15 let (2002–2017).

Bohužel, na závěrečném bědném stavu oblíbené novodobé vyhlídkové stavbičky kumburského hradu se nepodepsalo jen zdejší drsné podhorské klima, ale i opakovaná hrubá neukázněnost četných hradních návštěvníků. Požadavek na zatížení vyhlídky maximálně pěti osobami byl neukázněnými návštěvníky porušován.

Ke slavnostnímu otevření zcela nové vyhlídkové plošiny hradu Kumburk došlo slavnostně 14. července 2018. Vyhlídku slavnostně otevřel syřenovský starosta Ing. Kraus, za účasti členů Sdružení pro záchranu hradu Kumburku a návštěvnícké veřejnosti. Obec Syřenov je majitelem hradů Bradlec a Kumburk.

Opravená část úseku vnějšího opevnění na hradě Kumburk u první brány (foto T. Šimůnek 2018).

Brána s přilehlou zdí

Na značně chatrná torza kumburských bran byla zaměřena nezbytná pozornost již roku 2006.²⁾ Tehdy byly staticky zajištěny a stavebně upraveny torza 1., 2. a 4. brány. Ze všech bran vykazovala nejtěžší havarijní stav 1. brána. Práce se proto soustředily nejprve na tento prostor. Je dobré si připomenout, že vytržení zdiva bylo způsobeno nejspíše

Hrad Kumburk – kapsa závory boční branky a její pozůstatky (foto T. Šimůnek 2018). *Detail šterbinové střelny ve vnějším opevnění na hradě Kumburk (foto T. Šimůnek 2018).*

výbuchem střelného prachu v roce 1658. Hrad byl v té době na přímý rozkaz císaře Leopolda I. záměrně poničen. Vytržení zdíva bylo vyspraveno pouze do té míry, aby byla zajištěna statika zbylých relikvů zdíva. Tím byla také zvýšena bezpečnost průchodu pro návštěvníky hradu.³⁾

Po dokončení záchranných prací na úseku obvodové hradby mezi první a druhou branou (dokončeno v září 2018)

zřetelně vyniklo i několik laickou veřejností dosud opomíjených stavebních prvků, jako např. torzo špalet (otisků) někdejších okének, nasvědčující, že za vrátnicí směrem ke druhé bráně byla k hradbě přistavěna ještě další, zřejmě jen roubená nebo hrázděná budova, dosahující až k vnější hraně příkopu. Sloužila nejspíše jako ubikace posádky, čemuž nasvědčuje právě pozůstatky okének 1,5 metru vysoko nad vnitřním terénem.⁴⁾

Při rekonstrukci úseku výše zmiňované hradby (červenec – září 2018) se podařilo zjistit v místě, kde se hlubší terénní prohlubeň (uvažované zakončení bývalého mohutného příkopu) setkávala s mladší hradbou skromné pozůstatky výpadové/boční branky. Její nepatrné zbytky byly překryty vrstvou letitého spadu. Z branky se v jejím spodním díle zachovalo několik pískovcových kvádrů ostění (některé se stopami druhotného použití), dále pak zřetelné otisky po již vylámaných kvádrech v čedičovém zdivu hradby. Zajímavým památkem dávno zaniklé branky je též kapsa (o hloubce téměř 2 m; hloubka západky závory činila cca 0,5 m) po hrubé závoře, kterou se původně zajišťovala její vrátka.

Poznámky: 1) Tomíček, T. – Úlovec, J.: Hrad Kumburk II. Stavební podoba hradu. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 11. Semily 1998, s. 15. 2) <https://www.kumburk.cz>. 3) Fiala, J.: Hrad Kumburk. Bakalářská Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Praha 2012, s. 43. Dostupné na: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130080845>. 4) Citace v pozn. 1, s. 38.

Rytířské sídlo Žitín

Petr Rožmberský

Dnešní hospodářský dvůr Žitín se nalézá cca 800 m od středu vsi Březí na východ. Asi 350 m severně od dvora je situován bývalý ovčín s několika domky. Žitín se rozkládá na katastru 2 km vzdáleného Kokořova (vše okr. Plzeň-jih). Dvůr je situován na návrší a je zdaleka viditelný.

Vladykové ze Žitína a Strachovští

Poprvé se osoba píšící se po Žitíně¹⁾ uvádí v roce 1319, kdy ve sporu mezi příslušníky vysoké šlechty svědčí mimo jiných také vladyka Petr z Žitína.²⁾ Je uveden i na listině z roku 1321, již byl spor urovnán.³⁾ Z roku 1379 známe vlastníky dvou svobodných popluží v Žitíně – Štěpána a Jana.⁴⁾ V roce 1387 se Výšek, Ješek, Martin a Ondřej, bratři z Žitína, pokusili (neúspěšně) získat odúmrtí v Týřovicích.⁵⁾ Potom až k roku 1452 je zaznamenán Vojtěch Rot z Žitína⁶⁾ a roku 1472 byl Otík z Žitína purkrabím na hradě Bělé; tehdy poslal deseti vesnicím a jednomu městečku chotěšovského kláštera výhrůžná psaní s tím, že mají přijít holdovat a neučiní-li tak, chce je k tomu donutit „jímáním, šacováním a pálením“.⁷⁾

Po Žitíně se psaly vladycké rody Žitínů z Myslovic, Žitínů z Újezda a Žitínských z Blažtic.⁸⁾ Žitín měl být v 15. století v držení Žitínů z Myslovic a po nich Žitínských z Blaždic,⁹⁾ nosících na štítě znamení raka, z nichž je připomínán v letech 1480-1488 Výšek a v letech 1488-1491 Vilém Výšek.¹⁰⁾ Oblíbenost jména Výšek naznačuje, že jde snad o potomky roku 1387 připomínaného Výška (viz výše). Jana z Blažtic a v Žitíně roku 1522 žaloval kramář Šimon

z Nepomuku; dlužil mu 6 kop českých grošů „za krámské věci“. Téhož roku jsou uvedeni jako svědci Jan Žitínský z Blaždic a na Žitíně a také Výšek „Žitína“ z Myslovic (výše uvedení Výšek a Vilém Výšek tedy budou nejspíše Žitínové z Myslovic, nosící na štítě korbel – část kola vozu¹¹⁾). Taktéž v roce 1522 král Ludvík obeslal k soudu Viléma z Klenové na Žinkovech, neboť přijel na Žitín, ptal se Oldřicha Žitínského na Johanku z Těmínova, kterou potom dal svými služebníky zmrskat. Roku 1523 zažalovala Johanka z Obytec kvůli 50 kopám míšeňských grošů, které jí měl vyplatit jakožto ručitel za Marše Vintíře z Vlčkovic, Jana Žitínského z Blažtic v Žitíně. Na podzim 1523 naopak Jan Žitínský z Blažtic žaloval Václava Zahořanského z Oráčova, aniž bychom věděli z jakého prohřešku.¹²⁾

V roce 1524 byl Jan Žitínský z Blažtic opět žalobcem. Zažaloval Bernarta Barchance z Baršov na Měcholupěch z pychu v hodnotě 10 kop českých grošů. „Pych“ spáchal tím, že uvěznil Žitínského poddaného Jíru z Březí; svědčit měli klatovský měšťan a poddaní Čejků z Olbramovic ze vsi Bolešín. Roku 1525 Jan Žitínský z Blažtic žaloval na „souseda“ Viléma z Klenové na Žinkovech, že mu vzal bez jeho vědomí pancíř a nechce mu jej vrátit. Tento přestupek ocenil na 10 kop českých grošů. Na téhož souseda žaloval také Oldřich Žitínský z Blažtic kvůli dluhu jedné kopy českých grošů; jako svědky předvolal šlechtice z okolí. Téhož roku 1524 si Toman, bydlící v Praze, jako svědka předvolal Jiřka Šrámovitého z Žitína,¹³⁾ kterého do rozrodu Žitínských neumíme zařadit.

Žitín na I. vojenském mapování (1764–1768), mapový list č. 190. Ves již neexistuje – jen dvůr (dole) a ovčín nahoře (citace v pozn. 62).

Asi omylem je k roku 1519 uváděn jako majitel Žitína Jindřich Žitínský z Blaždice¹⁴⁾ (jde zřejmě o Oldřicha). Podle A. Sedláčka roku 1519 patřil Žitín Janovi Žitínskému z Blaždice, který se zadlužil a roku 1523 byl jeho statek Žitín (tvrz a dvůr Žitín se sadem a dva rybníčky) odhadán v dluhu Tůmovi Pěnicovi z Hrádku.¹⁵⁾ Protože se ještě roku 1524 Jan Žitínský zastával svého poddaného z Březí, zdá se, že ves Březí se do majetku Tůmy spolu s Žitínem nedostala; byla však k němu připojena opět někdy později. A. Sedláček jinde zřejmě omylem říká, že Žitínští z Blaždice měli statek Žitín až do roku 1549.¹⁶⁾

Tůma Pěnice zřejmě vydlužený Žitín brzy prodal. V roce 1534 je totiž zaznamenán Fridrich/Bedřich ze Strachovic a v Žitíně. Patrně jeho syn Filip Strachovský na Žitíně měl také rozepře se „sousedem“ Vilémem z Klenové na Žinkovech; Strachovský mu slíbil, že jeho poddaní budou odebírat jeho pivo. Po roce a půl Vilémovo pivo přestali čepovat, neboť nebylo kvalitní. Když pak Filip honil zvěř u Žinkovic, Vilém jej zažaloval z obou věcí, ale obě pře roku 1541 prohrál.¹⁷⁾ Po Filipovi následoval asi jeho syn Jindřich Strachovský, který přikoupil od Viléma Klenovského Žinkovice a od zelenohorského panství koupil roku 1567 pozemky po zaniklých grangíích nepomuckého kláštera Částkově a Malešově, nalézající se nedaleko Žitína.¹⁸⁾ Mustrunku šlechty Plzeňského kraje se roku 1566 měli zúčastnit také Jindřich ze Strachovic a v Žitíně a Šebestián ze Strachovic a v Žitíně; oba bratři se však písemně omluvili.¹⁹⁾ Statek Žitín dědili Jindřichovi synové Adam Jindřich a Kryštof, avšak roku 1591 byli nuceni prodat tvrz, dvůr a ves Žitín, vsi Žinkovičky a Březí a pustiny Malešov a Částkov jiným svým bratrům, Jiřkovi, Janovi a Danielovi. Z nich se Jiřík Strachovský stal sám majitelem Žitína a roku 1598 (jinde uváděn rok 1600²⁰⁾ – jde o rok koupě a o rok zapsání do desek zemských²¹⁾ prodal statek Žitín Janovi z Klenové, který jej připojil k žinkovskému panství.²²⁾

Žitín za Pikhartů ze Zeleného Údolí

Po více než půl století byl potom Žitín součástí panství Žinkovy. Od Žinkov byly pak některé majetky pro dluhy roku 1651 odprodány Břeňkovi Pikhartovi ze Zeleného Údolí,²³⁾ čímž vznikl opět samostatný statek Žitín. Součástí statku je jmenována tvrz.²⁴⁾ V berní ruli je k roku 1654 jako jeho majitel uveden Vilém Břeňek Pikhart a udán jeho rozsah. Byl tvořen vesnicemi Žitínem (2 selské usedlosti a 5 tzv. zahradnických hospodářství, z nichž dvě byla pustá), Březím (3 sedláci, 2 chalupníci, 8 zahradníků), Letinami (2 sedláci, 4 chalupníci z nichž jeden pustý, a zahradník), a Kbelnicí (2 sedláci z nichž jeden pustý, 2 chalupníci, 8 zahradníků –

jeden pustý).²⁵⁾ Berní rula však zachycuje jen poddanský majetek, rustikál. Dominikál, majetek vrchnosti, tedy především panské dvory, zde uvedeny nejsou.

Pikhartové byli původně staropražskými měšťany, kteří byli někdy v 16. století povýšeni do šlechtického stavu. Jejich erb byl tvořen červeným štítem, v jehož horní polovici byla polovina bílé orlice, ve spodní polovici tři hvězdy a pod nimi měsíc, obojí zlaté. V klenotu měli půl orlice, nad ní dvě bílé palmové větvičky a nad tím měsíc rohy vzhůru a na něm tři hvězdy.²⁶⁾

Žitín byl přiřazen do Žinkov, kde byly vedeny matriky od roku 1650. V nich je možné sledovat nejen majitele Žitína, ale i jejich služebnictvo a zaměstnance. V Letinech byly založeny matriky až v roce 1689. Z matrik je možné částečně rekonstruovat život v Žitíně.

Hospodaření v žitínském poplužním dvoře měl na starost roku 1651 šafář, v ovčíně vládl roku 1652 polní mistr a k ruce měl pacholka. Téhož roku tu byl také kočí pana Pikharta a komorník paní Pikhartové. Roku 1654 je kmotrou hofmistryně Anna, roku 1655 poznáváme prvního vrchnostenského úředníka – písaře Jana. Téhož roku se stal otcem myslivec na Žitíně a kmotroval panský lokaj Matěj Krejčí z Žitína. Objevují se také žitínští řemeslníci – od roku 1654 Jan kolář z Žitína a od roku 1658 Petr truhlář z Žitína. Nezdá se, že by v jejich případech šlo o příjmy; u Michala, staršího panského sládky z Žitína, je to v roce 1658 evidentní.²⁷⁾ Patrně někdy nedávno před tímto rokem tedy vznikl v Žitíně pivovar.

16. června 1658 byl v Žinkovech pokřtěn Otta Rudolf, syn urozeného a statečného rytíře pana Viléma Pikharta „ze Zelené Hory“ (správně ze Zeleného Údolí) a na Žitíně a jeho manželky, urozené paní Anny, rozené Lapáčkové ze Rzávého.²⁸⁾ V matrikách jsou uváděny různé osoby ze vsi Žitína, zřejmě poddaní rolníci. Nelze je zde vypisovat, podobně jako všechny zaměstnance a sloužící z Žitína; nadále tedy budou uvedeni jen dosud se nevyskytující profese apod. K pivovaru neodmyslitelně patřila krčma – Anna krčmářka z Žitína je zaznamenána taktéž roku 1658. U panského sídla v Žitíně byla zřízena zahrada či sad – roku 1659 se stali rodiči Řehoř a Anna, zahradníci u pana Pikharta žitínského a u pana Petra Kokořovce na Petrovicích, oba osobně svobodní (nepoddaní). Téhož roku se stali rodiči nemanželského dítěte Matěj, lokaj u pana Viléma Pikharta a Anna, chůva u paní Anny Pikhartové na Žitíně. Matka je označena jako „meretrix“ (dívka, kurva). Dítěti za kmotry byli zdejší krčmářka, šafář, polní mistr, a panna Anička, služebnice „u panny sestry urozeného pana Viléma Pikharta v Letinech“. Roku 1660 kmotrují také nejmenované příslušnice rodu, urozená panna sestra a urozená panna dcera pana Pikharta žitínského, a to na křtu dítěte poddaného ze vsi Březí, který se uskutečnil „v tvrzi žitínské“.²⁹⁾

Poprvé slyšíme o tom, že se příslušnice rodu Pikhartů zdržuje v Letinech i s osobním personálem. Snad zde pobývala v někdejším panském sídle v letinském poplužním dvoře. Problematika letinského sídla Pikhartů byla řešena v nedávné době.³⁰⁾

V letech 1659 a 1660 je kmotrou panna Anna Kvašlická, komorná ve službě u paní Anny Pikhartové z Žitína. Posledně uvedeného roku byl lokaj Matěj Krejčí zároveň krčmářem ve vsi Žitíně a urozený pán Vilém Břeňek Pikhart ze Zeleného Údolí na Žitíně byl jedním z kmotrů při

křtu potomka hraběte z Klenové, „sousedá“ na Žitíně. Jeho děti vyučoval roku 1662, kdy se stal na Žitíně otcem, preceptor Jiřík Březda. Starší nejmenované děti, panna dcera a starší syn pana Pikharta, kmotrovaly roku 1663. Roku 1664 je zachycena Ludmila, služka Její milosti paní Pikhartové, Martin, služebník u žitínského pána a urozená panna Kateřina Pikhartka. V roce 1665 bylo pokřtěno dítě neznámého otce – matkou byla Markéta, paličkářka Její milosti paní na Žitíně (paličkářka Markéta se pak roku 1669 provdala; za svědka byl panský čeledín z Žitína). Roku 1666 se stal otcem žitínským zahradník Vít Bartonek; kmotrou byla urozená panna Kateřina Pikhartka. Žitínským preceptor, magistr Jiřík Březda se opět téhož roku stal otcem, žitínským šenkýřem byl Matěj, pastýřem Šimon, připomenut je maštalíř Adam a znovu urozená panna Kačenka, dcera paní Pikhartové.³¹⁾

Když se roku 1667 znovu stává otcem zahradník Vít, je již přejmenován na Růžičku a pak zde dlouhodobě působí. 16. října téhož roku se panna Kateřina Pikhartka ze Zeleného Údolí provdala za urozeného a statečného rytíře, pana Jana Viléma Chanovského z Dlouhé Vsi a na Rabí a Smolotělích. Roku 1669 kmotruje mladý žitínský pán Hendrych/Jindřich Pikhart a služebnice Její milosti paní na Žitíně Barbora. V roce 1670 zaznamenáváme žitínského písaře Jana Viléma, koláře Jana Vorla a Magdalénu, kuchařovou z Žitína.³²⁾

Od roku 1668 kmotruje při křtech z Žitína urozená panna Františka Lapáčková, v roce 1670 Dorota, služebnice staré paní Lapáčkové. Toho roku je panna „Francička“ Lapáčková přímo označena „z Žitína“ (snad šlo o neprovdanou sestru Anny Pikhartové, která žila u ní na Žitíně). Koně pro vrchnost „rajtoval“ rajknecht Ondřej Lukšan z Žitína roku 1673, kdy je zachycen také Jan, služebník mladého žitínského pána Jana. V roce 1674 kmotruje další příbuzná – Kateřina Chanovská rozená ze Zeleného Údolí (snad výše uvedená Kačenka). Zřejmě ovdověla – roku 1676 kmotruje Anna komorná(?) vdovy Chanovské z Žitína.³³⁾

Mimo rodiny rytíře Viléma Břeňka Pikharta ze Zeleného Údolí žily tedy v tomto období na panském sídle Žitíně ještě Františka Lapáčková a vdova Chanovská se svými služebnicemi. Patrně proto se na Žitíně uplatnil roku 1678 krejčí Jan Sensner. Služebnictvo na tvrzi měla na starosti roku 1683 žitínská hofmistryně paní Judita. Roku 1684 kmotruje paní Magdaléna Pikhartová a také Fridrich/Bedřich Pikhart ze Zeleného Údolí, roku 1686 paní Joanna/Jana Pikhartová, paní na Žitíně.³⁴⁾

Roku 1668 je kmotrem žitínským písař Ferdinand Fojt a v roce 1689 konečně poznáváme nejvyššího žitínského úředníka, pana hejtmana Jiříka Popovského. Žitínským sládkem byl Jiří Trambáček a bečvář Šebestián Pokorný bydlel v sousedním Březí. V letech 1691 a 1692 byla při křtech z Žitína několikrát za kmotru urozená paní Anna Dubská. V roce 1694 byla kmotrou

potomkovi žitínského zahradníka Růžičky urozená paní Jana Sibyla Pikhartová a kmotruje též Pavel Kbelnický, lokaj staré paní Pikhartové. Nový bečvář již bydlel v Žitíně.³⁵⁾

V roce 1698 byl žitínským hejtmánem urozený pán Jan Kristián Pelhřimovský (†1700) a kmotrou paní Joanna/Jana Pikhartová „na Žitíně a Letinech“. Pokrmy pro vrchnost připravoval žitínský kuchař František Skřivánek. 22. prosince 1698 byla pohřbena v Prádle paní Anna Saloména Pikhartová (polovina statku Prádlo jí náležela do roku 1675³⁶⁾). V letech 1699–1701 opět kmotruje rytíř Hendrych/Jindřich Pikhart, roku 1703 jmenovaný jako Jindřich Ernst/Arnošt. 13. ledna 1701 zemřela paní Johanna/Jana Sibyla Magdaléna Pikhartová, rozená Hochberková z Hennersdorfu. Roku 1704 řídil chod statku žitínským hejtmán pan Karel Stella.³⁷⁾

Služebné děvče a děvečka Její milosti paní Katrle (tj. Kateřiny) Chanovské z Žitína zemřely roku 1705 a 31. ledna 1708 je následovala jejich paní Kateřina Magdaléna Chanovská rozená Pikhartová – pohřbena byla v Klatovech. Roku 1707 se vdávala Mařena F/řišmejstrová z Žitína; těžko říci, zda šlo již o příjmi nebo zda byla dcerou úředníka přes rybníky. 11. října téhož roku se rytíř Jan Karel Rudolf Pikhart ze Zeleného Údolí, pán na Žitíně a Letinech oženil s Barborou Františkou rozenou hraběnkou z Klenové. V roce 1708 je paní na Žitíně Barbora Františka Pikhartová rozená hraběnka z Klenové; naposledy bez uvedení „sedění“ kmotruje ještě v červnu 1709; později toho roku byl v Žitíně písařem pan Rudolf Tauchman.³⁸⁾

Roku 1690 byli kmotry v Letinech klíčnice z Žitína Alžběta Bendová a žitínským písař František Fojt, roku 1691 rytíř František Pikhart a paní Magdaléna Pikhartová. V roce 1697 kmotrovala v Letinech Joanna/Jana Sibyla Pikhartová rozená Hochberkovna z Hennersdorfu, paní na Žitíně i Letinech.³⁹⁾

Jak vyplývá z matričních údajů, Pikhartové ze Zeleného Údolí měli tak jako jiná drobná šlechta svůj vlastní „dvůr“, napodobující tak dvory panovníka nebo aristokracie, ovšem ve skromnějším měřítku. To se projevovalo zejména při stolování. Vypadalo to pravděpodobně následujícím způsobem: u prvního stolu jedl majitel rytířského sídla Žitína se svou rodinou a případnými šlechtickými hosty, u druhého úředníci s případnými rodinami – hejtmán, písař, preceptor, hofmistryně, klíčnice, u třetího osobní sloužící, jako chůva, paličkářka, lokaj, komorná, kuchař, služebnice apod. Všichni se stravovali na účet majitele a bydleli na žitínském tvrzi, popřípadě ve dvoře. Patrně zvláště se stravovali a bydleli (ve dvoře) šafář, sládek, rajknecht, kočí, čeledíni, pacholci a děvečky i s případnými rodinami.⁴⁰⁾

August Sedláček v rozrodu Pikhartů ze Zeleného Údolí zná v souvislosti s Žitínem Viléma Břeňka s manželkou Annou Saloménou Lapáčkovou a jejich syny Jana Karla Rudolfa († již 1710, pán

Dvůr Žitín na císařském otisku mapy stabilního katastru z r. 1837 (citace v pozn. 63).

Dvůr Žitín s kaplí na III. vojenském mapování z r. 1879 (citace v pozn. 65).

na Žitíně a Letinech), Jindřicha Arnošta a Viléma Maxmiliána (1681 štolba litoměřického biskupa). Dcery a manželky synů nejmenuje. Bez zařazení do rozrodu uvádí Jana Václava, od roku 1696 ženatého s Annou Kateřinou Čejkovnou a jeho bratra Františka Ferdinanda s manželkou Annou Alžbětou ze Štampachu.⁴¹⁾

Kdy zemřel Vilém Břeněk Pikhart, není známo. Podařilo se zjistit, že ještě roku 1666 svědčil na závěti Kryštofa Hynka Karla ze Svárova na Těňovicích,⁴²⁾ poté se již v matrikách neobjevuje. Jeho manželka však není označována jako vdova. V Žinkovech, kam byl Žitín přiřazen, byla ze všech žitínských Pikhartů pohřbena pouze toku 1701 zemřelá Jana Sibyla Magdaléna Pikhartová, rozená Hochberková z Hennersdorfu. Jiné příslušnice rodu odpočívají v Prádle a v Klatovech. Je možné předpokládat, že Vilém Břeněk a další především mužští příslušníci rodu byli pohřbíváni v Letinech; byli patrony zdejšího kostela sv. Prokopa.

Po otcově smrti se snad posléze stal pánem na Žitíně a Letinech Jan Karel Rudolf Pikhart. Pánem na Žitíně a Letinech byl označován od let 1681 a 1683; prvně uvedeného roku byl již ženat s nejmenovanou manželkou.⁴³⁾ Byla jí asi Jana Sibyla Magdaléna Pikhartová rozená Hochberková z Hennersdorfu, v letech 1686–1701 nazývaná paní na Žitíně (a Letinech – viz výše). Patrně neměli mužské potomky, kteří by se dožili dospělosti. Po smrti manželky se Jan Karel Rudolf Pikhart roku 1707 podruhé oženil s Barborou Františkou hraběnkou z Klenové a ani z tohoto spojení nevzešel dědic.

Uvádí se, že po Rudolfovi dědil Jan Pikhart, manžel Barbory Františky z Klenové, že Rudolf Pikhart bydlící na Žitíně zřídil v Letinech administraturu, a že Karel Pikhart věnoval 1000 zlatých na fundaci mše k letinskému kostelu.⁴⁴⁾ Co se týče dědictví, jde evidentně o omyl. V uvedených případech jde zřejmě stále o jednu a tutéž osobu, Jana Karla Rudolfa Pikharta.

Steinbachové z Kranichštejna na Žitíně

V roce 1709 byl statek Žitín rozdělen na dva díly – na statek Letiny (s Kbelnicí) Jana Karla Pikharta ze Zeleného Údolí a na statek Žitín (s Březím) Františka Steinbacha.⁴⁵⁾ Stalo se to smlouvou z 12. května 1709, již Jan Karel Pikhart ze Zeleného Údolí, pán na Žitíně, prodal statek Žitín se vsí Březí Františku Juliovi Steinbachovi z Kranichštejna. Zřejmě opět bezdětný Jan Karel Rudolf Pikhart na tom patrně v době prodeje nebyl zdravotně dobře, neboť již roku 1708 sepsal závěť, již odkázal majetek manželce Barboře Františce, která podle poznámky v zápise o prodeji Žitína v deskách zemských již jako znovu provdaná Dejmová přebírala splátky kupní ceny v roce 1712.⁴⁶⁾

Podle dosavadního názoru se vdova po Janu Karlovi Rudolfovi Pikhartovi Barbora Františka provdala za Václava Dejmu roku 1710 a téhož roku prodala Žitín hraběti Janovi Rudolfovi ze Steinau k žinkovskému panství.⁴⁷⁾ Jak bylo ukázáno výše, nebylo tomu tak. Na epizodu se Steinbachy sice bylo upozorněno v roce 2009,⁴⁸⁾ ale žinkovské matriky poskytují podrobnější ukázkou života na žitínském rytířském sídle. Ze zaměstnanců jsou zachyceni jen žitínský sládek Petr Jakoubek, který se zde stal otcem roku 1711, roku 1715 se ženil kočí Jan Franc z Žitína, roku 1716 kmotroval žitínský šenkýř Adam Hefner; téhož roku se stal v Žitíně otcem kuchař Jan Fremer, roku 1718 se (znovu) ženil Petr Jakou-

bek sládek z Žitína, stále jsou připomínáni žitínský šafař a polní mistr – ovčák. Z úředníků jsou zaznamenáni jen žitínský purkrabí Pavel Jakub Backs, který se stal roku 1711 v Žitíně otcem, téhož roku je zaznamenána Anna, chůva z Žitína, a roku 1713 kmotrující urozený pán (sic!) hofmistr Karel Sansy.⁴⁹⁾ Vyskytuje se hodně německých jmen – zřejmě úředníků a zaměstnanců, kteří si přivedli Steinbachové sebou, a kteří jsou jen zřídka označeni zapisovatelem matričních záznamů svou funkcí.

Rytíři Steinbachové z Kranichštejna pocházeli ze severního Německa (na modrém štítě měli pošikem bílou řeku a pod ní tři bílé koule; od roku 1664 po povýšení do rytířského stavu byl štít rozdělen na čtyři pole, dvě žluté s polovicí černého orla, dvě červené s bílým jeřábem držící nohou kouli – uprostřed byl srdeční štítek s původním erbem⁵⁰⁾). Julius František, syn Arnošta Bedřicha, měl tři bratry a ještě roku 1706 vlastnil statek Veselí na Klatovsku a později Žitín. Jeho syny byli Jan Václav, Jan Bedřich, Volfgang a Leopold Vilém.⁵¹⁾

Z matrik se dozvídáme se, že 21. ledna 1710 byl v Žinkovech pohřben Karel Maxmilián, syn urozeného a statečného rytíře, pana Františka Julia Steinbacha z Kranichštejna a na Žitíně (roku 1713 zemřela slečna Terezie z téhož rodu, pohřbena tamtéž). Ještě v roce 1710 jsou při křtech z Žitína či Březí zaznamenáni jako kmotři příslušníci pojednávaného rodu, rytíři Benedikt na Žitíně a Hartman, panna Sylvie, roku 1711 panna Ludmila a slečna Marie Josefa, paní Lucie Steinbachová paní na Žitíně, rytíř Jan Benedikt František pán na Žitíně a rytíř Antonín. V roce 1713 je kmotrem rytíř Jan Vilém na Žitíně, roku 1714 rytíř Jan Benedikt, slečna Ludmila a panna Sylvie, v roce 1715 kmotrují rytíři Ferdinand, František Antonín a slečna Ludmila Apolona Františka, roku 1716 slečna Marie Sylvie, rytíř Jan Benedikt ze Žitína a konečně roku 1717 rytíři Jan Benedikt a Ferdinand a paní Sylvie, „toho času paní na Žitíně“.⁵²⁾

Dvůr Žitín, severovýchodní křídlo s patrovou obytnou částí (foto P. Vařeka 2009).

Uvedení rytíři nejsou synové Julia Františka. Proto je možné, že v genealogii Steinbachů došlo k omylu a Julius František, syn Arnošta Bedřicha, majitel Veselí, statek Žitín nikdy nevlastnil. Jeho kupcem mohl být František Julius, syn Antonína, nejmladší z pěti bratrů, který roku 1709 prodal statek Újezd nad Mží a „synů, jak se zdá, neměl“.⁵³⁾ V tom případě ještě téhož roku koupil Žitín. Zdá se, že tuto variantu potvrzuje skutečnost, že v letech 1717 a 1718 byl svědkem na svatbách ve Městě Touškově urozený pan Jan Benedikt František Steinbach z Kranichštejna, syn urozeného pána Františka Julia Steinbacha, pána na Žitíně. Manželka žitínského pána Julia Františka Lucie Kateřina rozená Winklerová zemřela 4. září 1716 a byla pohřbena, jak si přála, nedaleko oltáře sv. Kateřiny v kostele sv. Jana Křtitele ve Městě Touškově.⁵⁴⁾ Syny (a zřejmě i dcery) tedy měli, a na žitínské

tvrzi se zřejmě zdržovali i někteří další příslušníci rozvětveného rodu Steinbachů z Kranichsteina.

Statek Žitín byl potom v roce 1719 nebo 1720 podruhé připojen k panství Žinkovy,⁵⁵⁾ při němž už zůstal až do konce patrimoniálního období.

Rytířské sídlo v Žitíně

V Žitíně můžeme předpokládat sídlo zdejších vladyků od první zmínky o lokalitě. Nevíme však, jakého bylo charakteru. Jako tvrz jej máme písemně doložené od roku 1523. Tvrz byla s určitým hiátem obývána šlechtou až do připojení Žitína k Žinkovům v první čtvrtině 18. století.

Jisté stavební práce probíhaly na Žitíně roku 1659, kdy na křtu v žinkovském kostele svědčil také Zachariáš Kundrát, „mistr zedník Vlach z Přestic na Žitíně zdi dělal“.⁵⁶⁾ Je tedy možné konstatovat, že v roce 1659 původem italský zedník (i když podle příjmí to tak nevypadá) pracoval nejspíše na úpravě žitínského tvrziště, která nebyla v období třicetileté války obývána šlechtou a zřejmě nějaké opravy potřebovala.

Dvůr Žitín, patrový obytný objekt stojící nejspíše na místě rytířského sídla. V popředí „baštoidní“ útvar v ohradní zdi, snad pozůstatek kaple (foto P. Vařeka 2009).

V roce 1660 se uskutečnil křest v žitínském tvrzišti – pravděpodobně k tomu posloužila kaple, doložená k roku 1709 (viz dále). V regionální literatuře se uvádí, že když zřídil Rudolf Pikhart v Letinech administraturu, duchovní správce z kazatelského řádu bydlel s pánem na Žitíně a do Letin docházel.⁵⁷⁾ V tom případě by zřejmě byl zároveň žitínským kaplanem. Potvrzuje to letinská farní kronika, kde si administrátor postěžoval, jak je špatně odměňován za církevní službu, i když je zároveň zámeckým kaplanem žitínského vrchnosti.⁵⁸⁾

Možná další stavební práce prováděl na Žitíně zedník Václav Jiráček, který se roku 1689 oženil v Letinech a v roce 1700, kdy nechal pokřtít potomka, byl označen jako „zedník žitínský“.⁵⁹⁾ Ve smlouvě o prodeji statku Žitín se vsí Březím z 12. května 1709, již přešel z rukou Pikhartů ze Zeleného Údolí do rukou Steinbachů z Kranichsteina, se hovoří také o tvrzi (Rittersitz, rytířské sídlo) Žitíně, v jejíž části si prodávající do sv. Havla vyhradil bydlení. Rytířské sídlo bylo „od nepaměti“ vybaveno domácí kaplí. Tvrz byla prodávána se vším, co je tam vyzděno a pevně přibito. Dále byl předmětem prodeje pivovar s měděnou pánví, se sladovnou a hospodou, poplužní dvůr s voly, hovězím skotem a „sвиńským a пернатým dobytком“, s chmelnicí, s ovocnou,

Dvůr Žitín na leteckém snímku (<https://mapy.cz>).

okrasnou a kuchyňskou zahradou, ovčín s obydlím ovčáka, selské dvory a chalupy, polnosti, lesy, rybníky a příslušná práva. Celková suma prodáváného majetku činila 32 000 zlatých a 150 zlatých klíčného – placena byla podle „splátkového kalendáře“.⁶⁰⁾

Na Müllerově mapě Čech z roku 1720 je Žitín označen značkou pro vesnice a není k němu připojena značka pro zámky a rytířská sídla,⁶¹⁾ nejspíše omylem. Jako vesnice postupně zanikal – v polovině 18. století zběhl možná poslední hospodář a jeho pozemky spolu s pozemky tří dalších pustých gruntů byly připojeny k panskému dvoru.⁶²⁾

Žitínská tvrz (a pivovar) byla asi záhy po připojení k panství Žinkovy jako nepotřebná zbořena. Objekty dnešního dvora mají pocházet z poloviny 18. století.⁶³⁾ První vojenské mapování (1764–1768) zaznamenalo jihovýchodně pod dvorem kaskádu rybníčků a další rybníček s ovčínem a s obydlím ovčáka severně od dvora. Dvůr s velkým sadem má tři křídla a v čele u silnice je jen drobný objekt.⁶⁴⁾ Císařský otisk mapy stabilního katastru z roku 1837 ukazuje v podstatě stejnou situaci – uvedené objekty (až na obydlí ovčáka) jsou zděné a čelní zeď při silnici se zdá být okrasně zvládnutá – na dvou místech prohnutá do nádvoří. Uprostřed její délky stojí drobný objekt. Severovýchodní křídlo dvora je rozděleno příčkou na severní větší a jižní menší část.⁶⁵⁾ V té době už nebylo o žitínském tvrzišti povědomí – tradovalo se, že nedaleké pozůstatky zaniklého cisterciáckého dvora Malešova jsou hradem, v němž sídlili bývalí majitelé statku.⁶⁶⁾

Změnu registrujeme na třetím vojenském mapování (1879). Na místě drobné stavby v čele dvora je umístěna značka pro kapli a od ní na západ nahradil hradbu při silnici nový hospodářský objekt. Jižní část severovýchodního křídla je obytná;⁶⁷⁾ nejspíše zde bydleli zaměstnanci. Na mapě z roku 1957 již kapli nenacházíme, uprostřed nádvoří je naznačen jakýsi objekt a jihojihovýchodně pod dvorem v bývalém sadu vznikla nová stavba.⁶⁸⁾ Bude to zřejmě vepřín, při jehož stavbě byly nalezeny střepy z několika nádob zdobené jednoduchou a několiknásobnou vlnicí z raného

(3,4) a vrcholného (1) středověku.⁶⁹⁾ Také již stál patrový obytný dům členitého půdorysu, vystavěný na místě hospodářského objektu při silnici, téměř na nejvyšším místě dvora.⁷⁰⁾

V 70. letech 20. století byly na nádvoří nalezeny zlomky nádob a kachlů z vrcholného středověku 2 až novověku 1.⁷¹⁾ Je možné předpokládat, že asi na místě uvedeného patrového obytného domu stávala kdysi žitínská tvrz, z jejíchž otopných zařízení pocházely nalezené kachle. Postupně ještě přibýly domky u ovčína, hospodářský objekt vedle dvora při silnici do Březí a velký objekt uprostřed nádvoří. Po roce 2006 byly při dvoře vybudovány další výrobní areály.

Návštěvníka upoutá především „baštoidní“ útvar ve zdi mezi vjezdem do dvora ze silnice a uvedeným patrovým obytným domem. Zeď zde v půlkruhu vystupuje směrem k silnici. Vzhledem k výše uvedeným situacím na starých mapách je možné se domnívat, že právě zde stávala zmíněná kaple. Možná jde přímo o její pozůstatek. Tvrz Žitín nebyla pojata do Encyklopedie českých tvrzí⁷²⁾ a regionální encyklopedie panských sídel uvádí, že dvůr Žitín sestává z barokních a novodobých objektů a že pozůstatkem staršího stavu je snad ohrazení s výstupkem podobným baště v průčelí.⁷³⁾

Poznámky: **1)** Historii Žitína naposledy shrnul Rožmberský, P.: Dějiny sídel na střední Úslavě. In: Vařeka, P. – Rožmberský, P.: Středověká krajina na střední Úslavě I. Plzeň 2009, s. 69–70. **2)** Dvorský, F. – Emler, J. (ed.): Nejstarší zbytky desk zemských půhonných. Praha 1868, s. 60. **3)** Emler, J. (ed.): Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých I. Praha 1870, s. 54–55. **4)** Emler, J. (ed.): Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Prag 1876, s. 12. **5)** Friedrich, G. (ed.): První kniha desk dvorských z let 1380–1394. In: Archiv český XXXI. Praha 1921, s. 129–130. **6)** Profous, A. – Svoboda, J.: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny IV. Praha 1957, s. 851. **7)** Palacký, F. (ed.): Archiv český IV. Praha 1846, s. 166–168. **8)** Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého IX. Praha 1893, s. 247. **9)** Sedláček, A.: Místopisný slovník historický Království českého. Praha 1908, s. 1040. **10)** Sčk. [Sedláček, A.]: Žitínský z Blažtice. In: Ottův slovník naučný XXVII. Praha 1908, s. 847. **11)** Sedláček, A.: Českomoravská heraldika. Část zvláštní. Praha 1925, s. 75. **12)** Čelakovský, J. (ed.): Registra soudu komorního z let 1519–1524. In: Archiv český XXXII. Praha 1915, s. 120, 227, 272, 459, 603. **13)** Čelakovský, J. – Friedrich, G.: Registra soudu komorního z let 1524–1526. In: Archiv český XXXIII. Praha 1918, s. 150, 219, 224, 236, 339, 401, 484. **14)** Šlégl, A.: Politický okres Přestický. Přestice 1925, s. 178. **15)** Citace v pozn. 8, s. 247. **16)** Citace v pozn. 9, s. 1040. **17)** Citace v pozn. 8, s. 244. **18)** Citace v pozn. 8, s. 247. **19)** Renner, J. (ed.): Šlechta Plzeňského kraje v půli XVI. století, Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze XVIII/1910, s. 107, 108; F.M. [Macháček, F.] (ed.): Jan Renner: Mustrunk v Plzeňském kraji r. 1566. In: Sborník městského historického musea v Plzni II. Plzeň 1911, s. 51. **20)** Citace v pozn. 9, s. 1040. **21)** Historický ústav AV ČR, Kartotéky Augusta Sedláčka, skřín A, řada A09, zásuvka A09A, lístek č. 772 (dále jen HÚ KAS a identifikační údaje). Dostupné na: <http://www.augustsedlacek.cz> [27. 6. 2017]. **22)** Citace v pozn. 8, s. 247. **23)** Citace

v pozn. 8, s. 247. **24)** HÚ KAS, skřín C, řada C11, Zásuvka C11B, lístek č. 512. **25)** Doskočil, K. (ed.): Berní rula 2. Popis Čech r. 1654 I. Praha 1953, s. 479. **26)** Citace v pozn. 9, s. 569. **27)** Státní oblastní archiv v Plzni, fond SM, fara Žinkovy, kniha č. 1, s. 10, 11, 13, 16, 23, 24, 38, 39. Dále jen SOA SM, název fary, číslo knihy a identifikační údaj. **28)** SOA SM, Žinkovy 1, s. 35. **29)** SOA SM, Žinkovy 1, s. 31, 43, 46–47, 62. **30)** Rožmberský, P. – Karel, T.: Letiny – zámek, který zámekem nikdy nebyl. Nový pohled na vývoj letinských lázní. In: Dějiny staveb 2016. Plzeň 2016, s. 235–256. **31)** SOA SM, Žinkovy 1, s. 44, 55, 66, 71, 72, 228, 82, 88, 89, 91, 94, 95. **32)** SOA SM, Žinkovy 1, s. 101, 225, 110, 113, 122, 125. **33)** SOA SM, Žinkovy 1, s. 108, 121, 126, 151, 239, 164–165, 172. **34)** SOA SM, Žinkovy 1, s. 184, 200; Žinkovy 2, s. 4, 5, 11. **35)** SOA SM, Žinkovy 2, s. 22, 26, 27, 28, 40, 44, 46, 59, 60, 312. **36)** Sčk. [Sedláček, A.]: Pikhart ze Zeleného Údolí. In: Ottův slovník naučný XIX. Praha 1902, s. 733. **37)** SOA SM, Žinkovy 2, s. 87, 316, 88, 95, 315, 103, 114, 124, 317, 279. **38)** SOA SM, Žinkovy 2, s. 321, 323–324, 279–280, 135, 178, 184, 286. **39)** SOA SM, Letiny 8, s. N3, N6, N10. **40)** Srovnej Hrdlička, J.: Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550–1650). České Budějovice 2000, s. 153 a n. **41)** Citace v pozn. 35, s. 733. **42)** Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší (dále NA DZV), č. 263, fol. L13v. **43)** SOA SM, Vrčeň 2, s. 15; Klatovy 2, s. 300. **44)** Citace v pozn. 14, s. 37. **45)** Citace v pozn. 24, s. 442, 479. **46)** NA DZV č. 413, fol. D19–D24v. **47)** Citace v pozn. 14, s. 178; Bělohávek, M. a kolektiv: Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985, s. 417. **48)** Citace v pozn. 1, s. 69. **49)** SOA SM, Žinkovy 2, s. 207, 308, 222; Žinkovy 3, s. 195, 17; Letiny 8, s. N22. **50)** Citace v pozn. 11, s. 637. **51)** Sčk. [Sedláček, A.]: Steinbach z Kranichsteina. In: Ottův slovník naučný XXIV. Praha 1906, s. 80. **52)** SOA SM, Žinkovy 2, s. 196–198, 200, 201, 204, 207, 221, 229–231, 234, 241, 244, 327, 329; Žinkovy 3, s. 15, 17, 18, 22. **53)** Citace v pozn. 50, s. 80. **54)** SOA SM, Město Touškov 3, s. 272, 276, 4.9.1716. **55)** Citace v pozn. 24, s. 442, 479. **56)** SOA SM, Žinkovy 1, s. 47. **57)** Citace v pozn. 14, s. 37. **58)** Šindelář, B.: Kostel svatého Prokopa v Letinech, Pod Zelenou Horou X(XXII)/2007, č. 1. s. 8. **59)** SOA SM, Letiny 8, s. O1; Žinkovy 2, s. 105. **60)** NA DZV č. 413, fol. D19–D24v. **61)** <http://oldmaps.geolab.cz> – map. list č. 17. **62)** Podrobněji v díle cit. v pozn. 1, s. 69–70. **63)** Žižka, J.: Hospodářské dvory bývalých panství v Čechách. Praha 2016, s. 322. **64)** <http://oldmaps.geolab.cz> – map. list. č. 190. **65)** <http://archivnimapy.cuzk.cz> – katastr Kokořov. **66)** Sommer, J. G.: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt VII. Prag 1839, s. 262. **67)** <http://oldmaps.geolab.cz> – map. list. č. 4151–3. **68)** <http://archivnimapy.cuzk.cz> – topografická mapa 1 : 10 000, map. list M-33-87-B-d-4. **69)** Citace v pozn. 1, s. 70. **70)** <http://mapy.kr-plzensky.cz/gis/ortofoto1947>. **71)** Citace v pozn. 1, s. 70. **72)** Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí III. Praha 2005. **73)** Karel, T. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech – Plzeňsko. České Budějovice 2006, s. 294.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Konference Křivoklát 2019

Ve dnech 1. a 2. 11. 2019 se v areálu hradu Křivoklát uskutečnil již V. ročník kastellologické konference věnované památce prof. Tomáše Durdíka. Její účastníci mají možnost publikovat své příspěvky v recenzovaném časopisu *Catellologica bohemia*. Součástí konference bude, mimo jiné, prohlídka hradního areálu zaměřená na archeologii a stavební historii. V hradní kapli pak bude sloužena pobožnost za prof. Tomáše Durdíka. Konferenční poplatky nejsou požadovány. Ubytování možno zajistit.

Redakce

Tvrz v Sibřině

Jiří Synek

Nynější obec Sibřina s částí Stupice (okr. Praha-východ) leží v těsném sousedství východních hranic hlavního města Prahy v trojúhelníku mezi Uhřetěvsi, Újezdem nad Lesy a Říčany. Katastrální území Sibřina zahrnuje obě části obce. Ves Sibřina patří k nejstarším v kraji. Nejstarší zmínka o ní pochází již z roku 1297, kdy je zmiňován Bertold ze Sibřiny (Bertoldus de Zebrin) a jeho dva synové Sezema a Heřman. O části Stupice pochází první zmínka z roku 1346, ale vesnice je prokazatelně starší.¹⁾

Majitelé Sibřiny se pak rychle střídali. Na přelomu 13. a 14. století byl majitelem pražský měšťan Albert Menhartův a nedlouho poté Vítek ze Švábenic. V roce 1318 zde sídlili Věnek a Zdislav, později podkomoři Velf. V roce 1349 vlastnil Sibřinu syn Alberta ze Starého Města pražského a po jeho smrti ji zdědil jeho syn Václav, který v roce 1362 postoupil zdejší dědictví svému strýci Peštovi Bohuslavovu.²⁾ Ten měl v držení i nedalekou Květnici.³⁾

Sibřina čp. 212. Objekt obsahující předpokládané zbytky tvrze, pohled od jihozápadu (foto J. Synek 1995).

Sibřina čp. 212. Objekt obsahující předpokládané zbytky tvrze při posledních úpravách, pohled od východojihovýchodu (foto J. Synek 2012).

Po Peštově smrti připadla Sibřina jeho druhému synu Joštovi, za jehož držení se v roce 1411 poprvé připomíná zdejší tvrz i s dvorem. Za nezletilého Joštova syna Janka spravoval Sibřinu jeho poručník Milota z Hrušova. Janek ze Sibřiny, zmiňovaný od roku 1437, sídlil na zdejší tvrzi až do roku 1470.⁴⁾

Pak byla tvrz zřejmě prodána a Sibřinu získal majitel dřevnické tvrze a někdy po roce 1492 byla převedena Václavu z Vrábí. Při dělení otcovského majetku před rokem 1520 byla Sibřina přidělena synu Jetřichovi, který ji pak před rokem 1525 prodal i s poplužním dvorem a vesnicí Adamu Tluksovi Vrábskému z Vrábí. V jeho majetku byla sibřinská tvrz ještě v roce 1544, před rokem

1555 ji zdědil syn Hynek. Od dalšího z Vrábských Zikmunda získala Sibřinu Johanka Chodourová z Vrábí a ta ji v roce 1587 odprodala Vilémovi staršímu Malovcovi z Malovic⁵⁾ i s třemi rybníky a celým statkem. Ten pak sibřinský majetek připojil ke Kolodějům.⁶⁾

V roce 1588 prodal Vilém starší Malovec svůj díl Koloděj a Sibřinu Václavu Homutovi z Harasova a jeho manželce a ti je pak v roce 1589 postoupili Jaroslavu Smiřickému ze Smiřic a na Kosteletci nad Černými lesy. Od té doby patřila sibřinská tvrz, zmíněná ještě roku 1621, k uhřetěvskému panství. Zanikla zřejmě za třicetileté války.⁷⁾

Dnes se tvrz uvádí jako zaniklá a v neznámé poloze.⁸⁾ Přesto se snad zachovala do dnešních dob, možná i v původním či částečně zachovalém obvodovém zdivu. Její polohu hledíme v bývalém poplužním dvoře v severní části nynější vsi. V jeho východním nároží se nalézá nevýrazná obdélná přízemní obytná budova krytá sedlovou střechou. Že by se mohlo jednat o sibřinskou tvrz, naznačuje tlusté obvodové zdivo⁹⁾ a dvě valeně klenuté místnosti s výsečemi ve východní části budovy. Z jaké doby pochází, se můžeme jen

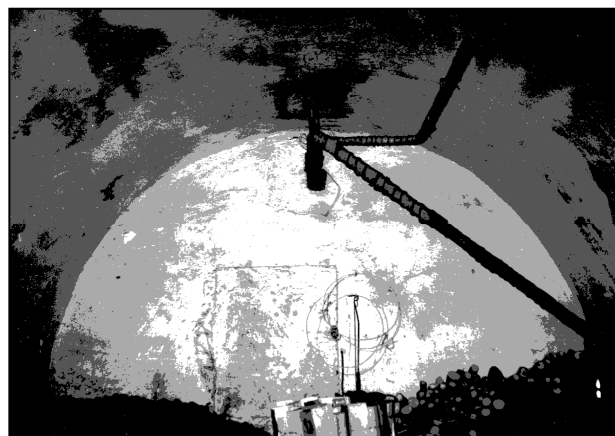

Sibřina čp. 212, interiér jedné ze zachovalých prostor s výsečí (foto J. Synek 1996).

dohadovat. Původní podobu tvrze zřejmě neznáme, protože chybí jakýkoliv popis z dřívějších dob. Tvrz byla zřejmě chráněna vodními příkopy nebo rybníky či močály. Svědčí o tom oproti nynějšímu terénu stále mírně vyvýšená poloha stavby a přítomnost rybníka jižním směrem. Ještě před poslední úpravou přilehlého dvora byla v jeho středu zatravněná plocha. Zde se v období dešťů stále udržovala voda. Byl to pozůstatek vodní nádrže zachycené mapou stabilního katastru z roku 1841,¹⁰⁾ snad pozůstatek dalšího rybníka.

I když popisovaná stavba prošla mnoha stavebními úpravami a nedochovala se asi ani v přibližně původní podobě, můžeme ji snad zařadit do seznamu dosud zachovalých tvrzí. Její zbytky by si jistě zasloužily odborný archeologický a stavebně-historický průzkum.

Nynější stavení čp. 212 bylo i s dvorem a pozemky navráčeno v restituaci, po prodeji je zde jezdecký areál. Budova i nadále slouží obytným účelům. Tvrz v sousedních Stupicích se doposud nepodařilo lokalizovat. Zřejmě zanikla beze stop.

Sibřina čp. 212, valeně klenutá prostora (foto J. Synek 1996).

Poznámky: 1) <http://www.sibrina.cz/obec.htm> [2. 12. 2018]. 2) Kolektiv: Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII. Praha 1988, s. 162. 3) Sedláček, A.: Hrad, zámek a tvrz Království českého XV. Praha 1926, s. 209. 4) Citace v pozn. 2. 5) Citace v pozn. 2. 6) Citace v pozn. 3. 7) Citace v pozn. 2. 8) Např. <http://www.sibrina.cz/pamatky.htm> [3. 12. 2018]. 9) Informace bývalé majitelky objektu. 10) <https://archivnimapy.cuzk.cz> – katastr Sibrina.

Už jste četli...?

Kol. autorů: Na hradech a tvrzích, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2019. 388 s. Publikace je věnována Miroslavu Plačkovému k jeho 75. narozeninám.

Zprávy památkové péče 1/2019. První číslo letošního ročníku je věnováno památkám zahradní architektury. Počínaje tímto číslem vycházejí ZPP jako čtvrtletník.

Památky středních Čech 2/2018. Číslo obsahuje dvě studie ke stavebnímu vývoji hradu Český Šternberk a k zámku v Kolodějích za Jana Josefa z Liechtensteina. L. Vytlačil

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz. Internetové stránky: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz>.

21. ročník **konference Dějiny staveb** se koná ve dnech 3. – 5. 4. 2020 v Centru stavitelského dědictví v Plasích. Přihlášky na adresu pmikota@post.cz, podrobnosti na www.evida.cz/shp.

Pokladníci poboček **nejpozději do 15. prosince 2019** odešlou na účet Rady KASu č. 236531078/0300 vybrané peníze – „desátek“ (10 Kč za člena v roce 2019) a **předplatné Hlášky na rok 2019** (60 Kč za předplatitele). Zároveň je nutné poslat na výše uvedený e-mail jmenné seznamy platících desátek a platících Hlášku.

Hlášku 2020 mají zdarma členové KASu přispěvší do Hlášky 2019. Z pobočky **Plzeň**: P. Rožmberský, J. Hložek, V. Chmelfr, T. Mařík, T. Krofta, Z. Hermsdorfer, L. M. Vytlačil, L. Krčmář, P. Mikota, J. Anderle, M. Prýmas, z pobočky **Hradec Králové** Z. Fišera, z pobočky **Praha** J. Synek,

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz.

Členové pobočky zaplatí do konce listopadu členské příspěvky ve výši 120 Kč, publikující v Hlásce pouze 60 Kč. Za rodinného příslušníka, člena klubu, ještě navíc 20 Kč. Platit je možno na členských schůzích hotově nebo **na účet pobočky č. 2201625997/2010. Pozor nové číslo účtu!!!**, buď převodem z účtu na účet, nebo na účet složenkou typu A. Na tento účet (a na žádný jiný) platí pouze členové klubu. Kdo chce ukončit členství, zaplatí 60 Kč – dlužné příspěvky za rok 2019. Upomínky nebudou zaslány, neplatíci budou na jarní schůzi vyloučeni. Platbu neodkládejte, zaplaťte co nejdříve a nepřiděla-

vejte pokladníkovi problémy. Je to jediná povinnost člena KASu.

Klubové schůzky se konají každou první středu v měsíci v sálku hostince Pod kopce na návsi v Božkově (konečná trolejbusu č. 12). Přes prázdniny se na schůzkách nepřednáší. V září přednášel P. Mikota na téma Mexické pyramidy. Na listopadové schůzce se bude konat podzimní členská schůze.

Podzimní autovycházka se uskuteční v **sobotu 19. října** a povede tentokrát do zahraničí. Navštívíme tzv. „**Nové Čechy**“ – území v Bavorsku, které se Karel IV. neúspěšně pokusil připojit k českému státu. Odjezd tradičně v 8 hod. od Hamburku. Navštívíme Sulzbach (správní centrum Nových Čech, dům U Koruny a kostel Nanebevzetí Panny Marie, zámek), hrad a městečko Lauf, hrad Osternhohe, hrad Hohenstein, hrad a městečko Pegnitz, hrad Hollenberg, hrad Thurndorf, hrad Parkstein. Výlet povede Otta Slabý - otto.slaby@seznam.cz. Řidiči a pěšáci se včas přihlásí a řidiči nahlásí počet volných míst.

Velká přednáška i pro veřejnost se koná **ve středu 13. listopadu** od 17 hod. v přednáškovém sále Národního památkového ústavu v Plzni, Prešovská 7. Přednášet budou Mgr. Tomáš Mařík a Mgr. Antonín Zelenka na téma Hrad Preitenstein ve světle nových zjištění.

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr.Valenta@volny.cz.

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihoz@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaro-slav_cerny@centrum.cz.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz; Mgr. Bc. Josef Jan Kovář, Renneská tř. 416/39, 639 00 Brno, e-mail: josef.kovar@seznam.cz.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 12. 2019 (vyjde v první lednové dekádě 2020)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. říjnové dekádě 2019.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (rozember@post.cz), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Úslavská 49, 326 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků.